

Mircea GHIȚULESCU

Non olet pecunia

Pașcu Balaci este un autor excentric (nu numai pentru că locuiește la Oradea unde practică, nu fără succes, avocatura, fiind, poate, prin pasiunea pentru literatură, o figură aparte a baroului bihorean), dar și pentru că trece cu ușurință de la drama la comedia istorică. El debutează, după îndelungate amânări și ocoluri, pe scena Teatrului Național din Iași, grație directorului Ioan Holban și a regizorului Ovidiu Lazăr, care, nu de puține ori, au atras atenția, prin **Studioul de dramaturgie românească**, asupra literaturii dramatice contemporane. Teatrul Național din Iași a ales din opera dramatică a lui Pașcu Balaci comedia **Banii n-au miros**. Preferam **Victima și Călăul**, cel mai concis dintre textele dramatice ale lui Pașcu Balaci, o piesă speculativă în care își expune calitățile de dialectician. Fecioara din piesă s-a apărat de un viol cu prețul crimei. Condamnată la moarte, nu poate fi executată în stare de virginitate, iar călăul refuză să o violeze, fascinat de miracolul acestei castități asatine. Dar, **Banii n-au miros** a atras atenția, pe bună dreptate, ca spectacol-lectură la Colocviul Național de dramaturgie de la Sinaia-Bușteni din mai 2004. Pașcu Balaci pornește, ingenios și bine dispus, în căutarea unui subiect de comedie și îl descoperă în istoria Romei Antice. Titus Flavius Vespasianus, întemeietorul dinastiei Flaviilor, a rămas celebru în istorie nu numai prin faptul că a început construcția celebrului amfiteatru roman Colosseum, ci și pentru că a „inventat” closetele care, o vreme, erau cunoscute chiar sub numele său: vespasiane. Punând o taxă imperială pentru utilizarea cabinelor, Vespasianus a redresat, se pare, finanțele șubrezite după campania din Iudeea. Din **Colosseum** au rămas doar mărețele ruine, vespasianele s-au dezvoltat și, beneficiind de apă curentă, au fost numite **watter closed**... Din viața și opera lui Vespasianus s-a păstrat intactă doar expresia **non olet pecunia/banii n-au miros**. Pe aceste premise, Pașcu Balaci, înarmat cu o cultură solidă a împrejurărilor istorice dar și cu arta perfidă a trimiterii în actualitate, scrie o comedie satirică de o extremă duplicitate a împrumuturilor dintre prezent și istorie. Pentru crizele de reumatism ale lui Vespasianus, autorul recomandă, apa termală de la Băile Felix. Replica lui Vespasianus („Dacia nu am cucerit-o încă”) ne poate da o idee despre energia comică a anacronismelor în textul lui Pașcu Balaci. De fapt, Vespasianus, în viziunea lui Ovidiu Lazăr, își tratează toate bolile cu ajutorul lui Servus, veșnicul Servitor, un simpatic gay compus de Călin Chirilă. Într-un spectacol simplu (decoruri și costume, Rodica Arghir) dar dens, Ovidiu Lazăr adâncește tema centrală din text, care nu este nici viața lui Vespasianus, nici „banii n-au miros” ci, repetăm, împrumuturile reciproce dintre prezent și istorie. Interpretul soldatului roman Herba (Cătălin Tudor Manea) nu mai poate ieși din rol: vorbește cu Femeia de serviciu a teatrului (Pușa Darie) în latina populară și se înțeleg satisfăcător. Scena dintre Cătălin Tudor Manea și Pușa Darie (o moldoveancă harnică și cicălitoare cu darul băuturii) este pe cât de semnificativă pe atât de comică. Senatorii Opinius și Tribunus, care propun o

moțiune de cenzură și ațâță cetățenii romani la revoltă împotriva „împăratului vespasianelor“, sunt asemănători senatorilor noștri, fără a înceta să fie ai Romei antice. Aici stă secretul actualizării. Vespasianus este silit să-i pună în situația de a avea nevoie de o vespasiană, pentru ai face să renunțe la demnitatea lor, prost înțeleasă, de romani. Scena în care Opinius și Tribunus se ghiftuiesc la masa împăratească, apoi cerșesc o cabină, nu este numai pitorească ci și relevantă: te obligă să meditezi la demnitate în interiorul condiției umane, nu în afara ei. Doru Aftanasiu și Daniel Busuioc compun două caricaturi senatoriale destul de apăsate în perimetrul unui tandem de tip Farfuridi–Brânzovenescu. Ovidiu Lazăr organizează spectacolul respectând textul: asistăm la repetiția unei piese cu subiect roman și nu la spectacolul cu această piesă. Formula, deloc nouă – pirandelliană, ai zice, dacă nu ar fi folosit-o și Corneille, cu mult înainte, în **Iluzia comică** – permite mișcarea liberă a actorilor între prezent și trecut. Florin Mircea este și omul, și actorul care îl interpretează pe Vespasianus, iritat de greva pentru mărirea salariilor, dar și autorul piesei, pe care îl descoperă Ovidiu Lazăr în final. Speculând biografia împăratului roman care se trăgea din țărani, Pașcu Balaci scrie un monolog în care omul simplu, legat de natură, care a fost Vespasianus, seamănă cu țăranul etern, cu gustul naturii, al ierbii și al pământului care este Pașcu Balaci însuși. Un final neașteptat care întoarce comedia spre poezie, dar Ovidiu Lazăr nu o lasă să se oprească acolo, ci o aduce din nou în comedie. În timp ce Florin Mircea rostește cu patos liric monologul său testamental despre naturalețe și simplitate, coboară pe palmele lui o mică vespasiană asemănătoare bisericilor ctitorite de voievozii români din frescele religioase. Vespasianus, ctitorul de toalete... Astfel conceput, spectacolul este burlesc, fără a fi simplist, caricatural fără a fi neted. Are cele mai mari șanse să devină un reper pentru publicul ieșean. Actorii se joacă frumos cu rolurile, ceea ce înseamnă că le plac. Când vor asimila seriozitatea comediei, trucurile se vor fixa și partiturile se vor constitui pe coordonate invariabile.

Teatrul Național „Vasile Alecsandri“ Iași, Studioul de dramaturgie românească – Banii n-au miros de Pașcu Balaci. Regia: Ovidiu Lazăr. Scenografia: Rodica Arghir. Distribuția: Florin Mircea – *Vespasianus*, Călin Chirilă – *Servus*, Bogdan Matei – *Titus*, Mihai Smarandache – *Domițianus*, Doru Aftanasiu – *Opinius*, Daniel Busuioc – *Tribunus*, Cătălin Tudor Manea – *Herba*, Pușa Darie – *Femeia de serviciu*, Diana Ignat Chirilă – *Fata*. Premiera: 5 decembrie 2004.

Teatrul „Elvira Godeanu“

Patru mari actrițe au avut șansa unei posterități prelungite prin câteva teatre care le poartă numele: Lucia Sturdza Bulandra, la București, Maria Filotti, la Brăila, Fani Tardini, la Galați și, din 1993, Elvira Godeanu, la Târgu Jiu. Teatrul „Elvira Godeanu“ din Târgu Jiu nu este unul dintre acele **teatre pe hârtie** care au apărut după 1990, ci un absurd triumf cultural în epoca libertății de a fi incult. Deși se declară „teatru de proiecte“, este un veritabil teatru de repertoriu, cu un sediu modern, o sală de spectacole agreabilă, o trupă permanentă și pasionată și un public mereu mai curios. Este, probabil,